

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

**PODSTAWA PROGRAMOWA KSZTAŁCENIA
W ZAWODZIE
OPIEKUNKA ŚRODOWISKOWA**

symbol cyfrowy 346[03]

Akceptuje:

**Minister Pracy i Polityki
Społecznej**

Zatwierdzam:

Minister Edukacji Narodowej

I. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWO-ORGANIZACYJNE KSZTAŁCENIA W ZAWODZIE

A. OPIS KWALIFIKACJI ABSOLWENTA

W wyniku kształcenia w zawodzie absolwent powinien umieć:

- 1) obserwować i dostrzegać nieprawidłowości w rozwoju człowieka,
- 2) rozpoznawać i diagnozować problemy podopiecznego,
- 3) opracowywać plan niesienia pomocy,
- 4) nawiązywać i utrzymywać efektywne kontakty międzyludzkie,
- 5) współpracować z podopiecznym oraz z ważnymi dla niego osobami,
- 6) negocjować w sprawach istotnych dla podopiecznego,
- 7) aktywizować podopiecznego i osoby z jego środowiska,
- 8) posługiwać się i stosować w praktyce podstawowe przepisy prawne,
- 9) rozpoznawać i wykorzystywać zasoby środowiska rodzinnego i lokalnego na rzecz efektywnej pracy z podopiecznym,
- 10) współdziałać z zespołami ludzkimi,
- 11) udzielać pierwszej pomocy w nagłych wypadkach,
- 12) podejmować optymalne decyzje w działaniach na rzecz podopiecznego,
- 13) zarządzać materialnymi i niematerialnymi zasobami podopiecznego,
- 14) organizować czas wolny podopiecznego,
- 15) dostosowywać dietę do stanu zdrowia podopiecznego,
- 16) gotować i pomagać samotnym podopiecznym w prowadzeniu gospodarstwa domowego,
- 17) właściwie pielęgnować podopiecznego i dbać o jego bezpieczeństwo,
- 18) prowadzić ćwiczenia rekreacyjne dostosowane do stanu zdrowia podopiecznego,
- 19) nauczyć podopiecznego wykonywania podstawowych czynności z zakresu prac technicznych i plastycznych,
- 20) prowadzić dokumentację pracy z podopiecznym,
- 21) organizować własny warsztat pracy,
- 22) dbać o własny rozwój zawodowy,
- 23) działać zgodnie z etycznymi standardami postępowania z podopiecznym.

B. SPECYFICZNE WYMAGANIA KSZTAŁCENIA W ZAWODZIE

1. Wymagania psychofizyczne właściwe dla zawodu:

- 1) zainteresowania humanistyczne (społeczne, pedagogiczne),
- 2) umiejętność nawiązywania kontaktów z ludźmi,
- 3) spostrzegawczość,
- 4) odporność na sytuacje trudne i stres,
- 5) zrównoważenie emocjonalne,

- 6) podzielność uwagi, łatwość koncentracji uwagi,
 - 7) zdolności organizacyjne.
2. Podstawowym celem kształcenia opiekunek środowiskowych jest przygotowanie ich do udzielania pomocy i świadczenia usług opiekuńczych w odniesieniu do osób przewlekle chorych, samotnych i niesamodzielnych, które nie mają dostatecznego wsparcia ze strony rodziny lub innych osób z najbliższego otoczenia. Odpowiednie przygotowanie opiekunek środowiskowych i świadczone we właściwy sposób usługi opiekuńcze mają bezpośredni wpływ na sprawne działanie systemu pomocy środowiskowej i ograniczenie liczby podejmowanych decyzji o skierowaniu do domu pomocy społecznej.

Do zadań opieunki środowiskowej należy:

- 1) pomaganie podopiecznemu w codziennych czynnościach domowych (robienie zakupów, sprzątanie, gotowanie, pranie),
- 2) pielęgnowanie oraz dbanie o zdrowie, higienę osobistą ludzi chorych i niesamodzielnych (mycie, kąpanie, czesanie, golenie, ubieranie, sianie łóżka i zmiana pościeli oraz bielizny osobistej osobie unieruchomionej w łóżku oraz prowadzenie najprostszyc ćwiczeń rehabilitacyjnych, uzgodnionych z lekarzem),
- 3) udzielanie pierwszej pomocy w przypadkach zagrożenia zdrowia i życia podopiecznego,
- 4) mobilizowanie podopiecznego do aktywnego spędzania czasu wolnego i rozwijanie jego zainteresowań,
- 5) aktywizowanie podopiecznego do zwiększania jego samodzielności życiowej,
- 6) doradzanie w zakresie planowania i organizacji gospodarstwa domowego,
- 7) kontaktowanie się z różnego rodzaju instytucjami w celu rozwiązywania problemów zdrowotnych, materialnych, mieszkaniowych, rodzinnych i prawnych podopiecznego,
- 8) inicjowanie pozytywnych relacji międzyludzkich w najbliższym otoczeniu podopiecznego, a zwłaszcza z członkami jego rodziny.

Realizacja tych zadań jest uwarunkowana właściwymi postawami opieunki środowiskowej. Absolwent szkoły kształcącej opiekunki środowiskowe powinien prezentować następujące postawy:

- 1) empatię i wrażliwość w kontaktach interpersonalnych, kulturę osobistą,
 - 2) dojrzałość emocjonalną i społeczną,
 - 3) gotowość niesienia pomocy, życzliwość i wyrozumiałość dla innych ludzi,
 - 4) tolerancję dla odmienności,
 - 5) cierpliwość, dokładność i konsekwencję w działaniu,
 - 6) obowiązkowość,
 - 7) samokrytycyzm, krytycyzm oraz obiektywizm w ocenianiu.
3. Aby organizacja kształcenia „wspomagała” osiągnięcie zamierzonych celów edukacji, szkoła winna dysponować bazą, która spełnia określone warunki techniczne.

Specyfika kształcenia zawodowego opieunki środowiskowej wymaga:

- 1) klasopracowni do prowadzenia zajęć z całą klasą i z grupami ćwiczeniowymi,
- 2) sali gimnastycznej oraz boiska sportowego,
- 3) pracowni zawodowych do ćwiczeń i kształcenia umiejętności z zakresu:
 - a) umiejętności interpersonalnych,
 - b) higieny osobistej i pierwszej pomocy,
 - c) gospodarstwa domowego,
 - d) obsługi i korzystania z komputera,
 - e) zajęć techniczno-plastycznych.

Klasopracownie ogólne winny być wyposażone w sprzęt audiowizualny, rzutniki pisma, tablice wiszące oraz Flip-charty, zestawy przedmiotowych kaset, foliogramów, plansz, przeźroczy oraz specjalistyczne czasopisma i podręczniki.

Sala gimnastyczna i boisko szkolne powinny być wyposażone odpowiednio w:

- 1) drabinki,
- 2) materace,
- 3) maty do samoobrony,
- 4) koziół,
- 5) skrzynię,
- 6) odskocznie,
- 7) ławeczki,
- 8) siatkę do siatkówki,
- 9) piłki do siatkówki,
- 10) piłki lekarskie,
- 11) ringo,
- 12) kije i piłki do kwadranta,
- 13) ciężarki (0,5 kg, 1 kg),
- 14) radiomagnetofon,
- 15) taśmy z odpowiednimi nagraniami,

Pracownia umiejętności interpersonalnych powinna być wyposażona w:

- 1) kamerę wideo,
- 2) magnetowid,
- 3) odpowiednie plansze tematyczne,
- 4) tablicę samokopiującą,
- 5) materace z poduszkami,
- 6) inne.

Pracownia higieny osobistej i pierwszej pomocy powinna być wyposażona w:

- 1) urządzenia sanitarne,
- 2) przybory i środki pielęgnacyjno-toaletowe,
- 3) środki czystości,
- 4) łóżko,
- 5) szafki zamykane, taborety,
- 6) materace specjalistyczne, w tym przeciwodleżynowe, do kąpieli w łóżku,
- 7) urządzenia ułatwiające pielęgnację osoby całkowicie unieruchomionej

- (podnośniki, podpórki),
- 8) dostępne materace lub maty do ćwiczeń na podłodze,
 - 9) manekiny do ćwiczenia zabiegów reanimacyjnych,
 - 10) środki opatrunkowe,
 - 11) tablice poglądowe i przeźrocza.

Pracownia gospodarstwa domowego powinna być wyposażona w:

- 1) źródło bieżącej wody ze zlewozmywakiem,
- 2) kuchnię gazową z piekarnikiem,
- 3) lodówkę,
- 4) naczynia kuchenne (garnki),
- 5) podstawowy sprzęt kuchenny,
- 6) zastawę stołową i naczynia dostosowane do potrzeb i możliwości osób leżących,
- 7) środki czystości,
- 8) meble kuchenne,
- 9) kosz na odpadki.

Pracownia zajęć techniczno-plastycznych powinna być wyposażona w:

- 1) szafki,
- 2) stoły,
- 3) krzesła,
- 4) maszynę i przybory do szycia,
- 5) materiały i przybory do malowania i rysowania,
- 6) materiały i przybory do haftowania, wyszywania oraz tkania,
- 7) żelazko i deskę do prasowania,
- 8) zainstalowane środki audiowizualne,
- 9) przewodniki i mapy turystyczne,
- 10) plecaki,
- 11) kamerę,
- 12) aparat fotograficzny,
- 13) niezbędną literaturę do przedmiotu.

Pracownia komputerowa powinna być wyposażona w:

- 1) stanowiska komputerowe – jedno stanowisko dla jednego słuchacza, jedno dla nauczyciela,
- 2) zainstalowane licencjonowane niezbędne oprogramowanie: Microsoft, Windows i Word

4. Zakres umiejętności i treści kształcenia, wynikający z opisu kwalifikacji absolwenta jest ujęty w pięciu blokach programowych:

- 1) Psychospołeczne uwarunkowania pracy z podopiecznym
- 2) Rozwiązywanie problemów podopiecznego
- 3) Opieka nad podopiecznym

- 4) Umiejętności wspomagające pracę z podopiecznym
- 5) Praktyczna nauka zawodu

Blok: psychospołeczne uwarunkowania pracy z podopiecznym zawiera wybrane działy wiedzy z zakresu nauk humanistycznych i społecznych, stanowiące podbudowę teoretyczną pracy opiekuńczej. Wiedza ta umożliwi słuchaczowi:

- 1) określać kierunki działania opiekunki środowiskowej,
- 2) dostrzegać problemy psychospołeczne w środowisku podopiecznego,
- 3) diagnozować potrzeby podopiecznego,
- 4) określać zmiany rozwojowe zachodzące w życiu człowieka,
- 5) analizować powiązania między przyczynami i skutkami zjawisk społecznych oraz dostrzegać ich wpływ na życie podopiecznych.

Blok: rozwiązywanie problemów podopiecznego zawiera umiejętności i odpowiadające im treści dotyczące identyfikowania oraz przewidywania skutków problemów wychowawczych i psychospołecznych dotyczących podopiecznego i jego środowiska. Opanowanie tych umiejętności i treści umożliwi słuchaczowi:

- 1) rozwiązywać w sposób optymalny problemy podopiecznego,
- 2) nawiązywać kontakty „interkulturowe” i porozumiewać się z przedstawicielami różnych środowisk, mniejszości itp.,
- 3) formułować pisma urzędowe i posługiwać się w podstawowym zakresie przepisami prawnymi przy załatwianiu spraw podopiecznego,
- 4) nawiązywać kontakty z różnego rodzaju instytucjami społecznymi wspomagającymi działalność zawodową opiekunki środowiskowej,

Blok: opieka nad podopiecznym zawiera umiejętności i odpowiadające im treści dotyczące zasad właściwej pielęgnacji podopiecznego i kompleksowej opieki nad osobą niesamodzielną, których opanowanie umożliwi słuchaczowi:

- 1) wykonywać zabiegi pielęgnacyjne, w szczególności w odniesieniu do osób o ograniczonej sprawności ruchowej,
- 2) dostrzegać problemy człowieka chorego i dostosowywać formy udzielanej pomocy do wieku, sytuacji i warunków w jakich się znajduje podopieczny,
- 3) udzielać pierwszej pomocy w nagłych wypadkach,
- 4) organizować środowisko mieszkaniowe zgodnie z potrzebami podopiecznego.

Blok: umiejętności wspomagające zawiera umiejętności i odpowiadające im treści, których opanowanie umożliwi słuchaczowi:

- 1) pogłębić ogólny rozwój psychofizyczny,
- 2) doskonalić formy nawiązywania kontaktów interpersonalnych oraz skutecznie podtrzymywać kontakty z podopiecznym i jego otoczeniem,
- 3) twórczo rozwiązywać konflikty interpersonalne i wprowadzać pozytywne zmiany w swoim działaniu,
- 4) porozumiewać się z osobami niesłyszącymi z wykorzystaniem systemu językowo-migowego.

Blok: praktyczna nauka zawodu zawiera umiejętności, których opanowanie umożliwi słuchaczom prawidłowe wykonywanie zadań zawodowych.

II. PODZIAŁ GODZIN NA BLOKI PROGRAMOWE

Nazwa bloku programowego	Minimalna liczba godzin w cyklu kształcenia w % *
Psychospołeczne uwarunkowania pracy z podopiecznym	13
Rozwiązywanie problemów podopiecznego	20
Opieka nad podopiecznym	12
Umiejętności wspomagające pracę z podopiecznym	23
Praktyczna nauka zawodu	27
Razem :	95 % **

* Podział godzin na bloki programowe dotyczy kształcenia w szkołach dla młodzieży i w szkołach dla dorosłych (w formie stacjonarnej i zaocznej).

* * Pozostałe 5 % godzin jest przeznaczony na rozdysponowanie przez autorów programów nauczania na dostosowanie kształcenia do potrzeb rynku pracy.

III. PODSTAWY PROGRAMOWE KSZTAŁCENIA W BLOKACH PROGRAMOWYCH

BLOK PSYCHOSPOŁECZNE UWARUNKOWANIA PRACY Z PODOPIECZNYM.

1. Cele kształcenia.

Uczeń (słuchacz) w wyniku kształcenia powinien umieć:

- 1) posługiwać się podstawowymi pojęciami z zakresu pedagogiki społecznej, opiekuńczej i specjalnej, psychologii ogólnej, społecznej i rozwojowej, psychopatologii; wykorzystywać posiadaną wiedzę w pracy zawodowej,
- 2) dostrzegać i określać problemy wychowawcze i psychospołeczne w środowisku podopiecznego,
- 3) określać istotę problemów społecznych, przewidywać ich skutki oraz w miarę możliwości zapobiegać tym problemom,
- 4) diagnozować potrzeby podopiecznego
- 5) współdziałać z rodziną i środowiskiem podopiecznego,
- 6) współdziałać w projektowaniu sytuacji wychowawczo-terapeutycznych dla podopiecznego,
- 7) podejmować optymalne decyzje w określonych sytuacjach problemowych,
- 8) wspomagać i pielęgnować osoby niesamodzielne życiowo w sposób, który nie uraża godności ani pielęgowanego ani pielęgującego,
- 9) działać zgodnie z etycznymi standardami pracy z podopiecznym i jego rodziną.

2. Treści kształcenia (działy programowe):

Treści kształcenia ujęte są w następujących działach programowych:

- 1) elementy pedagogiki społecznej i opiekuńczej,
- 2) elementy pedagogiki specjalnej,
- 3) wybrane zagadnienia z psychologii ogólnej i społecznej,
- 4) wybrane zagadnienia z psychologii rozwojowej,
- 5) podstawy psychopatologii.

BLOK ROZWIĄZYWANIE PROBLEMÓW PODOPIECZNEGO

1. Cele kształcenia.

Uczeń (słuchacz) w wyniku kształcenia powinien umieć:

- 1) określać prakseologiczne zasady rozwiązywania problemów,
- 2) określać podstawowe pojęcia i prawne, organy ochrony prawnej i obsługi prawnej,
- 3) charakteryzować strukturę systemu prawa i aktów prawnych,
- 4) określać rolę i zadania polityki społecznej państwa oraz dostrzegać zmieniające się funkcje poszczególnych sektorów polityki społecznej,
- 5) charakteryzować modele rodziny, typy rodzin, kulturę, subkultury środowiskowe,
- 6) identyfikować oraz przewidywać skutki problemów wychowawczych i psychospołecznych dotyczących podopiecznego i jego środowiska,
- 7) rozwiązywać problemy z uwzględnieniem podmiotowego udziału podopiecznego i jego rodziny,
- 8) nawiązywać kontakty „interkulturowe”, poruszać się w środowiskach chłopskich, robotniczych, inteligenckich, mniejszości narodowych i religijnych,
- 9) efektywnie współpracować z organizacjami społecznymi oraz podejmować optymalne decyzje w tej dziedzinie,

- 10) posługiwać się wybranymi przepisami prawa,
- 11) formułować pisma urzędowe,
- 12) nawiązywać kontakty z różnego rodzaju instytucjami społecznymi wspomagającymi w pracy zawodowej.

2. Treści kształcenia (działy programowe):

Treści kształcenia ujęte są w następujących działach programowych:

- 1) polityka społeczna państwa z elementami organizacji pomocy społecznej oraz ochrony zdrowia w Polsce,
- 2) wybrane zagadnienia z metodyki pracy z ludźmi niepełnosprawnymi,
- 3) problemy i kwestie społeczne oraz sposoby ich rozwiązywania,
- 4) podstawy prawa,
- 5) wybrane elementy organizacji i zarządzania.

BLOK OPIEKA NAD PODOPIECZNYM

1. Cele kształcenia.

Uczeń (słuchacz) w wyniku kształcenia powinien umieć:

- 1) określać zasady właściwej pielęgnacji podopiecznego,
- 2) określać zasady zapobiegania powikłaniom związanym z higieną osobistą podopiecznego,
- 3) charakteryzować zasady utrzymywania higieny otoczenia i miejsca zamieszkania podopiecznego,
- 4) określać zasady prawidłowego żywienia i przygotowania posiłków,
- 5) charakteryzować różne rodzaje diet,
- 6) określać i stosować zasady udzielania pierwszej pomocy,
- 7) wykorzystywać w praktyce zasady organizacji opieki,
- 8) określać zasady kształtowania przestrzeni mieszkaniowej,
- 9) wskazywać sprzęt i udogodnienia techniczne ułatwiające osobie niepełnosprawnej poruszanie się w mieszkaniu oraz utrzymanie higieny osobistej,
- 10) kształtować i realizować potrzeby podopiecznego,
- 11) nawiązywać kontakt z podopiecznym i jego najbliższym otoczeniem,
- 12) rozwiązywać sytuacje konfliktowe,
- 13) organizować czas wolny dla poszczególnych grup podopiecznych,
- 14) organizować środowisko mieszkaniowe zgodnie z potrzebami podopiecznego,
- 15) dbać o bezpieczeństwo podopiecznego,
- 16) rozbudzać zainteresowania podopiecznego różnego rodzaju formami aktywnego spędzania wolnego czasu,
- 17) nauczyć podopiecznego wykonywania drobnych użytecznych prac plastycznych i technicznych,
- 18) opracowywać schematy prawidłowego jadłospisu z wykorzystaniem porad dietetyka,
- 19) przygotowywać różnorodne posiłki w miarę możliwości z uwzględnieniem upodobań i przyzwyczajeń podopiecznego,

- 20) wykonywać zabiegi pielęgnacyjne – zwłaszcza w sytuacjach ograniczonej sprawności podopiecznego,
- 21) utrzymywać czystość osobistą podopiecznego i jego najbliższego otoczenia,
- 22) udzielać pierwszej pomocy,
- 23) dobierać ćwiczenia rekreacyjne odpowiednie do wieku i sprawności fizycznej podopiecznego,
- 24) dostrzegać zaburzenia psychiczne i nieprawidłowości w rozwoju psychicznym podopiecznego,
- 25) dostrzegać problemy człowieka chorego przewlekle i psychicznie oraz problemy inwalidztwa i okresu starzenia się.

2. Treści kształcenia (działy programowe):

Treści kształcenia ujęte są w następujących działach programowych:

- 1) pierwsza pomoc,
- 2) zagadnienia higieny osobistej oraz najbliższego środowiska,
- 3) higiena żywienia,
- 4) metodyka organizacji czasu wolnego.

BLOK UMIEJĘTNOŚCI WSPOMAGAJĄCE PRACĘ Z PODOPIECZNYM

1. Cele kształcenia.

Uczeń (słuchacz) w wyniku kształcenia powinien umieć:

- 1) współpracować w grupie,
- 2) przestrzegać norm współdziałania w grupie,
- 3) porozumiewać się w grupie, w tym wypowiadać własne sądy i opinie,
- 4) nawiązywać i podtrzymywać satysfakcjonujące kontakty z podopiecznym i jego najbliższym otoczeniem,
- 5) wyrażać jasno uczucia i emocje,
- 6) dawać wsparcie emocjonalne,
- 7) twórczo rozwiązywać konflikty interpersonalne,
- 8) dokonywać samooceny i wprowadzać pozytywne zmiany,
- 9) porozumiewać się z osobami niesłyszącymi z wykorzystaniem systemu językowo-migowego,
- 10) przewidywać kierunek rozwoju problemów społecznych oraz ich skutki, zwłaszcza w środowisku lokalnym,
- 11) myśleć analityczno-syntetycznie o otaczającej rzeczywistości społecznej,
- 12) samokształcić się oraz doskonalić swoje umiejętności,
- 13) efektywnie organizować pracę własną i innych,
- 14) ponosić odpowiedzialność za podejmowane decyzje i działania,
- 15) posługiwać się i wykorzystywać komputer w pracy zawodowej i w życiu codziennym,
- 16) wykorzystywać elementy samoobrony w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa własnego i podopiecznego,
- 17) doskonalić własną sprawność psychofizyczną,

- 18) wykorzystywać w pracy zawodowej wiedzę o aktualnym stanie gospodarki państwa (regionu).

2. Treści kształcenia (działy programowe):

Treści kształcenia ujęte są w następujących działach programowych:

- 1) wychowanie fizyczne z elementami samoobrony i rehabilitacji,
- 2) język migowy
- 3) elementy informatyki,
- 4) wybrane umiejętności interpersonalne.

BLOK PRAKTYCZNA NAUKA ZAWODU

1. Cele kształcenia.

Uczeń (słuchacz) w wyniku kształcenia powinien umieć:

- 1) charakteryzować działalność placówek sprawujących opiekę nad ludźmi niesamodzielnymi życiowo,
- 2) określać typowy zakres działań opiekunki oraz warunki pracy w środowisku domowym podopiecznego,
- 3) wykorzystywać w praktyce wiedzę teoretyczną nabytą w szkole,
- 4) wykorzystywać własne doświadczenia do ciągłego doskonalenia swoich umiejętności zawodowych,
- 5) skutecznie poszukiwać źródeł informacji pomocnych w rozwiązywaniu problemów napotykanych w pracy opiekunki,
- 6) określać zakres obowiązków zawodowych opiekunki środowiskowej w odniesieniu do różnych kategorii podopiecznych,
- 7) dostosowywać metody pracy do realiów środowiska, w którym pracuje opiekunka,
- 8) wykazywać w pracy zawodowej wrażliwość, otwartość, życzliwość i tolerancję, cierpliwość, sumienność, zaangażowanie, odpowiedzialność i obowiązkowość,

2. Treści kształcenia (działy programowe):

Treści kształcenia ujęte są w następujących działach programowych:

- 1) trening integracyjny,
- 2) zajęcia praktyczne – praktyki stacjonarne organizowane systematycznie w ciągu roku szkolnego,
- 3) zblokowana praktyka zawodowa.